

УДК 811.163.41'373.43.45:81'373.421(091)
811.163.41'373.43.45:81'37(091)
811.163.41'373.43.45:[82:7.037.5"18/20"
316.74: 811.163.41'373.43.45

Дејан В. Ајдачић*

(Филолошки факултет, Универзитет у Гдањску, Гдањск)

О КОНКУРЕНЦИЈИ НОВИХ РЕЧИ ПРИ НАЗИВАЊУ НОВИХ СТВАРИ

У тексту аутор излаже став да лингвисти нису обратили довољно пажње појави конкуренције нових речи и покушава да ту чињеницу објасни тешкоћама у испитивању те појаве. На примеру назива за свемирски брод у преводима књижевних дела и оригиналним делима на српском језику наводи се лексеме које се јављају у већем броју, да би потом број тих лексема у употреби опадао. На примеру фантаматике и виртуелног света разматра се могућност анализе процеса конкуренције у садашњем времену. Позајмљеница „аватар“ је у српски језик дошла из староиндијског преко западних језика и усталила се у значењу виртуелног лика. Развој виртуелних светова савремене киберцивилизације отвара питања могућих речи – конкурената.

кључне речи: неологизми, конкуренција, синоними, позајмљенице, ауторски оцазионализми, футурологија, футурофантастика.

У модерно доба позајмљенице улазе у српски језик из водећих култура – италијанским и француским речима називају се одећа, модни украси и помодне забаве, немачки су били називи за храну и технику, а данас, многе нове речи долазе из енглеског језика. Стране речи улазе и у српски језик са таласима доминације технички или културно напредних заједница. Понеко неочекивано одступање, као устаљивање француских позајмљеница *аутомобил*, *камион*, *авион* у време потпуне превласти немачких речи у области технике отвара питање – зашто Срби нису прихватили речи *Wagen*, *Lastwagen*, *Flugzeug* као и остале речи за машине тада преузимане из немачког језика. Почетком 20. века називи за реалије које потврђују високи статус и луксузни живот су позајмљивани из француског језика, па су можда и називи транспортних средстава преузети по тој логици.

* dejajd@gmail.com

Друга претпоставка за позајмљивање ових речи из француског би била заснована на чињеници да је тада француски језик био доминантан језик у међународном транспортном праву. Срби за називе превозних средстава нису као Хрвати тражили своје називе *samovoz*, *zrakoplov*.

1. О конкуренцији нових речи. Када се око називања исте реалије појављује више речи, те речи немају као већина синонима, одређене нијансе у значењу које описују дистинктивни речници синонима, већ означавају исту ствар или појаву. Такве речи се „боре“ са речима конкурентима, а то супарништво не завршава се нужно победом једне од речи и истискивањем друге или других речи конкурената.

Лингвисти који се баве међусобним везама језика обраћају пажњу на контактолошке аспекте појединачних речи и видове њихових адаптација. Морфолози обраћају пажњу на творбене процесе у којима учествују. За стручњаке у области терминологије, супарништво лексема представља сувишно преобиле које треба уредити применом прецизних значења унутар задате области. У друштвима са пуристичком језичком политиком нормативисти се баве речима – конкурентима одбацујући стране речи, али она није својствена историји српског језика. Транслатолошке студије усмерене на семантичке групе би могле да осветле конкуренцију међу појединим речима, али у српској лингвистици – нема таквих студија. Стилистичари би могли да се баве језичком конкуренцијом лексема, али је њихов корпус најчешће усмерен на текстове једног аутора или жанра. Из реченог произлази да појава конкуренције блискозначних нових речи остаје на рубу лингвистичких истраживања, јер се конкуренција речи, појављује као узгредни аспект у анализи лексема. Проучавање ове појаве припада семантички оријентисаној неолошкој лексикологији усмереној ка блискозначним речима.

Тешкоће у истраживању тог супарништва су бројне: речи – конкуренти често имају различит корен, другу семантичку мотивацију (унутрашњу форму), понекад њихове компоненте потичу из различитих језика, концептуализују се на различите начине. Речи-конкуренте до скоро је било могуће повезивати претрагом речника. Без језичких корпуса који данас постоје, било је скоро немогуће пратити промену учесталости речи из једног семантичког поља, па није било могуће утврдити које се речи чешће употребљавају, а које су потиснуте из употребе, јер је лично језичко осећање за такве процене непоуздано.

Проблем у истраживањима блискозначних речи – конкурената представља само сакупљање тих речи, јер су оне расуте по речницима и писаним изворима – периодици, административним документима и књижевним делима. Поводом конкуренције речи отвара се низ питања: да ли је могуће установити промену учесталости њихове употребе, како долази до

увећања или смањења употребе неког од конкурената, да ли је могуће утврдити узроке и особености тих промена, да ли је могуће уочити ауторе / говорнике који својим текстовима или излагањима дају неким речима предност и др. Одговоре на ова питања било би могуће дати тек уколико би постојали начини лаког претраживања лексичких база или корпуса са подацима о годинама и ауторству текстова. Очигледно је да такве изворе српска култура не поседује, као и да је њихово стварање, уистину, заметан посао. Публицистички текстови и понека књижевна дела објављивана последњих деценија постоје у дигиталном облику, па је у њима могуће истражити појаву нових речи, али за старије периоде је тешко поуздано утврдити када у неком семантичком пољу почињу да се појављују речи, колико се оне користе и када опада учесталост њихове употребе. Из реченог произлази да би без сакупљене грађе било тешко утврдити законитости и динамику појава конкуренције нових речи у српском језику.

У одсуству таквих увида могуће је на основу личног језичког памћења и искуства стварати само полазне претпоставке о елементима конкуренције речи у означавању истих реалија. Овде ће пажња бити усмерена на називе једне реалије у легитимно изабраним текстовима научне фантастике. То је покушај пробног испитивања више назива исте ствари. Могуће је претпоставити да постоје племе и осеке назива и да ће се неки од конкурената повући. Рајна Драгићевић у књизи *Лексикологији српског језика* овако објашњава ову појаву:

Инспирисана сам размишљањима Јелке Матијашевић, новосадске слависткиње. Синонимија је тренутак за језик. За човеков живот тај период може и дуго да траје, али за језик то је кратак период. Две-три или више речи употребљавају се истовремено јер су дошле из различитих извора. Језик, међутим, не трпи нагомилавање језичких средстава и зато се после извесног времена нешто мора десити са свим тим синонимима, они се разједначавају. Почну да означавају различите аспекте исте појаве или се једна од њих изгуби, а друга опстане. (ДРАГИЋЕВИЋ 2010: 248)

2. Брод и космички брод. Космос се појављује у ванвременим поетским сновима и маштаријама Симе Милутиновића и српских романтичара без помисли на реалан лет међу звездама. У српским листовима 19. века ми није познато помињање лета у космос дирижаблима, које се јавља у Европи крајем 18. века. Идеја да ће у будућности бити могуће кретање космосом до Срба је дошла из страних, технички напреднијих култура. Замисли о лету у космос биле су условљене и представама о материји која у њему постоји, што је предодређивало и тип превозног средства. Низ речи, којима су у српској култури називана та средства, ослања се на различите

концепте путовања и њихове промене током времена. Захваљујем се Миодрагу Миловановићу, аутору књиге о српској научној фантастици за помоћ у сакупљању ових назива. Део назива сам преузео из лингвистичке дисертација Украјинке Але Лисенко (2002) о лексици српске и хрватске научне фантастике која се ослања на ономастичка истраживања Јурија Карпенка, професора из Одесе и његових ученика.

С п р а в а .

У ретким футурофантастичким текстовима на српском језику крајем 19. и почетком 20. века, летелица у космос се назива речима веома широког значења *справа*, *направа*, још се не јављају називи *апарат*, *брод*, *ракета*. Аутор посрбе *Пут на звезду Даницу* (1872), представља слободну прераду романа француског писца Ахила Ејроа (Achille Eyraud *Voyage à Vénus*, 1865. (EMBARQUEMENT). „*Справа* за пловљење кроз етар“ из француског оригинала је приликом прераде постала „справа за пловљење кроз ветар“. Миодраг Миловановић о томе пише:

Glavni junak se otiskuje u svemir uz pomoć „vetrenoga šmrka koji se kretao jakim elektromagnetima.“ Za održavanje toplote junak koristi negašeni kreč koji prska vodom. Putujući eterom, on prolazi pored Meseca, čija suprotna strana vrvi od života. (MILOVANOVIĆ 2016: 35)

У драми *После милијон година* (1889) Драгутина Илића, говори се о путовању међу планетама напредних становника Венере и Меркура, али се не назива превозно средство које они користе. Венеријанац Зоран са ниподаштавањем говори о достигнућима некадашњих људи у летењу, очигледно алудирајући на летове балонима: „Још је покушавао, да помоћу некаквих справа у вис полеће; али није смео ни до месечеве сфере доћи, јер би се тамо за навек угушио“.

Апостол Ванђеловић је 1909. године објавио дело *Путничке белешке из 2349. год. по Хр. рођ.* Јунак ове повести Вовјекивјековић са сапутником путује на Месец на „летећој справи“ – „Облика беше орловског а притом огроних размера, јер се рачунало да има да лети не само у веома ретком ваздуху, већ и у космичком етиру (...) Боје је био сребрне и био је провидан. Кљун и канце му бејаху црвене. На прсима је носио име ‘Рашанин’“. Аутор летелицу која се креће махањем крила назива „летећа справа“ а повремено и „орао“. Називи које користе анонимни аутор посрбе и два српска аутора указују да су на прелому 19. и 20. века у књижевним текстовима летелице у космос називане ширим називима, који захтевају описе или додатне атрибуте.

У хрватском преводу романа *Аелита* (1923) Алексеја Толстоја – *Aelita: doživljaji dvojice rusa na Marsu* (1924), за нараву за пут на Марс користи се реч „апарат“, и додаје „начињен по примеру ракете“.

Б р о д. Ни у српском језику није било покушаја да се летелице у космос повежу са авионима. Сазнања физике да у космосу нема ваздуха надвладала су наивну слику света у којој нема разумевања за разлику принципа лета авиона и лета летелица у космос. Будући да су први путнички авиони звани и *ваздушне лађе*, концепт повезивања са пловидбом воденим пространствима је и летовима у космос омогућио везу путовања по морима и у космосу.

Називи *брод* и *лађа*, називи типова бродова (*фрегата*, *крстарица*), поморских занимања (*капетан*, *стјуарт*, *пилот*) и места битна у кретању (*лука*, *фар* / *светионик*) су из морепловства прешли, најпре, у транспорт на небу, а потом и у космички транспорт. Тој лексици припадају и глаголи *пловити*, *крстарити* и др. који добијају и значење *летети*. Три различита пространства – воду, небо и космос повезују доживљај непрегледности, пустоловина освајања нових простора и строга правила, ред и поредак у управљању превозним средством. При оваквом преношењу имена познате ствари на нову ствар, коришћен је додатни атрибут *ваздушна лађа*, који је изишао из употребе устаљивањем краћег назива *авион*. Именица *брод* се користи са атрибутима *свемирски брод*, *космички брод*, *звездани брод*, *васионски брод*. Ти називи имају јасну структуру – блискозначни придеви означавају простор у коме се летелица креће, а именица *брод* упућује на саму летелицу. Роман Ивана Јефремова *Звездные корабли* преведен је у Београду насловом *Звездани бродови* (1950). Миодраг Миловановић мисли да се у техничкој литератури педесетих година најчешће користе изрази *васионски брод* и *космички брод*. Ретко се појављују колокације са другим придевима, попут *међупланетарни брод* у причи „Бесконечно рађање“ Благоја Јанковског (Космоплов 9, 30.10.1969). Од шездесетих година чешће је у употреби спој *свемирски брод*. Тако прича Астера Фајербола, како се псеудонимом потписао Есад Јакуповић носи наслов „Сам себи свемирски брод“ („Зелени додатак“, бр 277 од 31.8. 1970.). Придев „свемирски“ Слободан Ђурчић користи у споју *свемирска флота* у причи „Шераја“ из збирке *Шуме, кише, град и звезде* (1988: 96).

Нема сложеница које би биле могуће са префиксоидима латинског порекла *астроброд*, *космоброд*. „Астронаутички брод“ се појављује у најави књиге Чарлса Чилтона *Црвени планет* на последњим страницама књиге *Тајна камене чаше* (1962) Георгија Мартинова.

У *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика* (РСАНУ) уз *брод* се не наводе као устаљене везе *свемирски*, *звездани*, *васионски* *космички брод*, али се *свемирски* и *космички* спој појављује у дефиницији

речи *спутњик*, али данас се тачније каже вештачки сателит. У време када је штампан том са лексемом брод, ове колокације су већ биле употребљаване. Та чињеница наводи на помисао да нови спојеви нису брзо улазили у Академијин речник.

Брод доминира над синонимима, али овај утисак ваља додатно проверити и потврдити на ширем корпусу текстова. Поред књижевних текстова ваљало би обратити пажњу и на називе у периодици која популаризује технику и астронаутику и у научно-популарним листовима.

- плов, - лет. Релативно су ретке сложенице које граде одређење места путовања *звезде* са кореном *-плов*, која упућују на кретање. Сложенице са кореном *плов-* ослањају се на глагол *пловити* и изведену именицу *пловац* која у српском језику означава комадић плуте који плива на површини воде, ређе пливача, а веома устаљено особу која професионално плови *морепловац*. Није устаљено *космоплов*, а назив за особу која плови *космопловац* очигледно се ослања на реч морепловац. Речи *звездолет* и *звездопловац* се појављују у чланку Бориса Китановића „Стварност и машта“ (Политика 1962). У марту 1969. године је издавачка кућа „Дуга“ покренула краткоживећи часопис *Космопловац* чији се последњи – 24 број, појавио 1970. (МИЛОВАНОВИЋ 1991). Поетске могућности ове речи искористио је песник и писац Слободан Шкеровић у књизи насловљеној *Бизарни космоплов: научнофантастична хаику поема* (2015).

Транслатолошке анализе би могле да буду интересантне када је реч о преводима научне фантастике. Преводиоци Угљеша Радновић и Данилка Ђуришић су у 11. путовању збирке *Звездани дневници* Станислава Лема, пољску реч *rakietnik* из реченице „*Rakietnik ów, niejaki Symileon Gitterton*“ превели речју *ракетопловац*, одлучујући се за околионалну сложеницу насталу комбинованом творбом, а не речју *ракетник*, која би такође била разумљива српском читаоцу.

Сличан творбени модел се среће и при коришћењу семе *лет-* као друге компоненте сложенице *планетолет* у преводу приче Аркадија и Бориса Стругацких „Напад на планетолет“ објављеном у листу „Зелени додатак“ (29. 9. 1969.)

Ракета. Реч *ракета* потиче од деминутивне форме италијанске речи *rocchetto* с почетка 17 века са значењем пројектила цилиндричног облика. Ова је реч ушла у друге европске језике, а са развојем ратне технике у 20. веку постала саставни део наоружања и преселила се у космонаутику. И у српском језику је коришћена у значењу летећег објекта који има сопствени погон.

Реч *ракета* у значењу свемирског брода користи се од двадесетих година 20. века у штампи, на пример у чланку „Ракета која може за 50 сати да стигне на Марс“ у листу *Правда* (15. 2. 1928.). У поменутом хрват-

ском преводу романа *Аелита* Алексеја Толстоја, инжењер Лос и војник Гусев лете апаратом на Марс, за који се додатно одређује да „је начињен по примеру ракете“. У преводу Лемових *Звезданих дневника* Ијона Тихог, јављају се *ракетопловац*, *ракетостоп* (од аутоостоп).

Ракета се веома често користи у насловима и тексту преведених научнофантастичких дела словенских и несловенских аутора, као и у оригиналним делима српских аутора. „Космичка ракета“ се помиње у књизи Георгија Мартинова *Земљина сестра* (Београд 1961).

П о з а ј м љ е н и ц е. Од латинске речи *astra* за звезду, у српском језику се користе интернационализми: астрономија, астроном, астронаут, астронаутика. Називи са префиксоидом *астро-* у означавању летелица у космос су ретки. Такав пример представља реч *астроплан* у наслову првог поглавља „Астроплан летити на Венеру“ књиге украјинског писца Володимира Владка *Аргонавты Вселенной* и преводу његовог дела *Аргонаути свемира* са руског на српски у библиотеци „Лајка“ (1959). Префиксоид *астро-* је веома продуктиван у називима занимања у космосу: *астротехничар*, *астронавигатор*, *астрогеолог*, *астрогенетичар*, *астробиолог* (в. Лисенко 2002, 2.1.2)

Са развојем ракетне технике може се претпоставити да ће настати нове речи, али је тешко претпоставити да ли ће реч ракета уступити место некој од њих или ће јој бити додат неки атрибут. Неке речи застаревају, неке чак падају у заборав, неке добијају ужа значења. Речи које су Срби користили у означавању летелица у космос на почетку су биле неодређене и захтевале су додатна објашњења, али је појава нових назива створила ситуацију супарништва између речи. Све те речи имају семантички прозирну мотивацију, лако су разумљиве и биће разумљиве и када се више не буду употребљавале.

3. Двојник. Аватар. Омотач, Виртуелна особа. Особа у виртуелном свету. Називи за исту реалију могу се посматрати и у самом процесу конкурисања, што може да дозволи и извесну лингвистичко-футуристичку спекулацију, претпоставку о могућим правцима супарништва и његовог исхода у будућности.

Станислав Лем је у својој футуролошкој књизи предвидео и развој виртуелних светова и развој дисциплине „фантоматика“. Због дугог одсуства превода Лемове књиге *Summa technologiae* (1964) на западне језике, она је имала бржу рецепцију у словенским културама (нпр. српско издање је објављено 1977). Због закаснеле рецепција ове књиге Лемов појам није добио шансу да уђе у енглески језик и конкурише речима које су се потом одомаћиле најпре у енглеском, а потом, глобализацијски проширили и по свету. Лем је измислио „фантоматику“, али и изведене појмове „фантома-

тична машина“. Сам Лем је био неоправдано скептичан према могућности реализације фантоматике, јер је био убеђен да су проблеми програмирања и финансирања превелики. Стварност је оповргла Лемове сумње, али су нека од његових размишљања остала релевантна и данас. Лем је указао на проблем јаза између моћних и интегрисаних људских чула и немогућности да се чулни утисци пренесу и остваре у фантоматици. Опонашања чулних сензација живих бића у виртуелном простору је нужно редуковано и неинтегрисано, што ствара проблем непотпуности и некомплементарности доживљаја у дигиталном свету у односу на доживљаје у стварном свету. Лемов назив „фантоматика“ је заснован на идеји споја два интернационализма „фантом“ и „аутоматика“, при чему други упућује на аутоматизованост процеса претварања једне стварности у другу, док се речју „фантом“ том, новоствореном, лику приписују извесна утварна или сабласна својства. У извесном смислу Лемова интернационално разумљива кованица је садржала и извесну црту застрашујућег онтолошког односа према дигитално створеном свету.

Виртуелна особа. У називима нове дисциплине и реалија које су повезане са светом појављују се као семантичке компоненте речи *cyber*, *virtual*, *digital*, које с обзиром на њихово порекло из старогрчког и латинског језика имају у словенским језицима ослонце у већ устаљеним адаптацијама из тих језика, али уз помаке у значењу. Старогрчка реч је у новим значењима тек издалека задржала везу са значењима – управљање, крманош, и везала се за знања и технике посредством математичко логички руковођених операција. Речи које су заузеле простор уместо Лемове фантоматике су „сајбер свет“, „кибер свет“, „кибер реалност“, „виртуелна реалност“, праћене кованицама са префиксом *кибер-*, *виртуал-* / *виртуел-*: од енглеског *cyberperson* у српском језику се користи у хибридалној форми *киберличност* са префиксоидом *кибер* и српском речју „личност“. Било да је реч о употреби придевског или прилошког атрибуирања или о префиксоидима који се спајају са адаптираним позајмљеницама или веома ретко српским речима, ове речи већ се стављају у опозитни однос према реалности као аналоган : дигиталан свет, стварни / реални : виртуални / кибер свет.

Виртуелни свет се може напустити и поново посетити без принуде. Идентитет у виртуелном свету заменљив је и умножив, и стога нестабилан и нејасан. Овакав статус бића у виртуелном свету може бити предмет игре или сакривања, али и искушавања у обличју других. (Ајдачић 2008: 9)

Тако опозиције стварног и виртуелног одражавају онтолошку разлику стварности и илузије, при чему је поредећи речи – конкуренте она јаче изражена у лексемама са придевом *виртуелни*.

А в а т а р. Староиндијска позајмљеница „аватар“ је у српски језик дошла преко западних језика и усталила се у значењу виртуелног лика. Међу речима који одређују однос ликова у стварном и виртуелном простору савремене кибернетичке цивилизације, „аватар“ већ има речи – конкуренте. Идеја аватара је усредсређена на однос симболичког лика особе и стварног лика у другом, дигитално створеном свету. Удвајање је симболично, па је таква и сучељеност стварног и виртуелног света, стварног живота и живота у дигиталном окружењу, што истиче назив интернет платформе *Други живот*.

Поред игара које постају су већ део културе „директног трансфера доживљаја“ (ДУКАЈ 2019) у свету заснованом на правилима игре, појављују се и све богатије симулације у којима постоји могућност стварања околног света по својим мерилима. Прве симулације су се појавиле у киберпанк романима, а први програми симулирања живота јављају се у улогама изабраних аватара на визуелно сиромашним платформама, које су у међувремену, попут „Second Life“ усавршавале своје могућности. Реч *аватар*, пореклом из староиндијског језика, симболички се користи као обележје лика у дигитално створеном свету у многим језицима.

На сајту српског сленга „Вукајлија“ пре десетак година је постављен запис „Avatar“ који уско алудира на везу политичке манипулације:

Buduća političarska reč za već kicošku reč marioneta. Konkurencija: Predsednik te opštine nije marioneta, on je to prevazišao, postao je Avatar mafije i političke elite (te i te partije)! AVATAR 18 ekrana.... (Vukajlija 2010)

Назив *аватар* се у српском језику већ делимично усталио у означавању виртуелног лика, вероватно из компјутерских игара или корисничких симбола у блог сајтовима. Очигледна је тенденција да лексема *аватар* покрије и друга значења виртуелне личности. Могуће је претпоставити да ће развој киберцивилизације изнудити потребу за разликама у значењима и принудити људе да уведу посебне називе за различите типове симулиране, проширене, надграђене реалности.

К и б е р о м о т а ч. У роману пољског писца фантастике Јацека Дукаја *Краљ Бола* главни јунак већи део својих активности не чини у свом телу, већ у привремено закупуљеном омотачу, који би ваљало превести као *капуљача* или *капуљица*. У пољској култури, са јачом традицијом црквених редова, вероватно је јача визуелна асоцијација на покривене припаднике монашких редова, мада у тексту ова алузија није подржана. Детаљно се описује протокол, цена и услови изнајмљивања омотача. Идеја облачења, навлачења, увлачења се заснива на помисли да човек задржава своју индивидуалност, али привремено је заодева неким „плаштом“, „капуљачом“ која може да прикрива његов стварни изглед.

Уколико би се концептуализација ослањала на српске речи, могли да се очекују називи ослоњени на идеју замењивања или замене. Али, судећи по терминима који су везани за компјутерске игре и виртуелно створене светове, нема конкуренције српских и адаптираних енглеских речи, па је мало вероватно да ће се ситуација променити.

Пример из руске киберфантастике из циклуса романа Сергеја Лукјаненка о Диптауну с краја 20. и почетка 21. века, иако је ауторски развијена представа виртуелног света, као света у дубини, у који посетиоци зарањају користећи хипнотички програм, сами називи Диптаун и „дајвер“ су реализовани као англицизми.

*

Појава конкуренције лексема у називању ствари постојала је и раније. Специфичност културних прилика конкретне епохе предодређује језике из којих потичу речи – конкуренти. Ако се ради о моди и шминки, француске речи су давале позајмљенице и српском језику (*руж кармин*) и око себе стварале семантичко поље за настанак и изведених речи. Употреба панталона од грубог плавог платна на дивљем западу се проширила по целом свету, а енглеске речи којима су оне називане појављују се и у српском и хрватском језику *џинс*, *траперице*, *фармерке*.

Конкуренцији речи у називању нових ствари није посвећивана већа пажња, како је претпостављено, јер се истраживање ових речи налази у међупростору лингвистичких поддисциплина, а само прикупљање лексичке грађе није једноставно. Овде је блискозначна лексика црпљена из српских превода и оригиналних текстова научне фантастике. Могуће је очекивати да би истраживање назива и других предмета могли да буду занимљиви. На пример, после открића телевизије и преноса слике са звуком писци су футуролошки замислили да ће гломазна техника бити смањена, а да ће уместо великог државног система бити могуће лично повезивање људи помоћу апарата без жица који би преносио и слику и звук. У научно-фантастичним романима тако се појављују *визифон*, *фоновизор*, *видефон*, *видеор*, *холовизор* и др. Уверен сам да студије о речима који су промениле и мењају живот могу бити важне и интересантне не само са лингвистичке тачке гледишта, већ и са становишта културолошких увида, те да су сврхисходна трагања о историји назива речи – конкурентна у српском језику.

ЛИТЕРАТУРА

- АДАЧИЋ 2008: Дејан Ајдачић. Однос стварног и виртуелног света у словенским књижевностима // *Зборник Матице српске за славистику*, Нови Сад, 73, с. 7–23
- ДРАГИЋЕВИЋ 2010: Рајна Драгићевић. *Лексикологија српског језика*, друго издање, Београд: Завод за уџбенике.
- ЛИСЕНКО 2002: Алла Лисенко. *Србска та хорватска научно-фантастична лексика*, Кијв. <<http://www.rastko.rs/rastko-ukr/umetnost/knjizevnost/studije/lisenko2002/lisenko-00.html>>
- МИЛОВАНОВИЋ 1991: Миодраг Миловановић. Домаћи SF писци у „Космоплову“ <<https://www.rastko.rs/rastko/delo/11837>> (30.05.2021)

*

- ДУКАЈ 2019: Jacek Dukaj. *Po piśmie*, Kraków: Wydawnictwo literackie.
- EMBARQUEMENT: *Embarquement dans la fusée d'Achille Eyraud pour un Voyage à Vénus (1865)*. <https://lesia.obspm.fr/perso/jacques-crovisier/JV/eyraud_venus.html> (30.05.2021)
- МИЛОВАНОВИЋ 2016: Мiодраг Мiловановић. *Srpska naučna fantastika*, Београд: Знак sagite.

Дејан Ајдачич

О КОНКУРЕНЦИИ НОВЫХ СЛОВ В НАЗВАНИИ НОВЫХ ВЕЩЕЙ

Резюме

В тексте отмечается недостаточное внимание лингвистов к явлению конкуренции новых слов и трудностям в изучении этого явления. Пример сербских названий космического корабля в переводах литературных произведений и оригинальных произведений сербских авторов показывает появление большего количества лексем (серб. *справа, направа, свемирски / космички / васионски / међупланетарни брод, ракета, звездолет, планетолет, космоплов*) и последующее уменьшение количества соответствующих лексем в разговорной речи. На примере «фантоматики» Станислава Лема и названий виртуального мира рассматривается возможность анализа процесса конкуренции наименований в настоящее время. Заимствованное слово «аватар» пришло в сербский язык из древнеиндийского языка через западные языки и утвердилось в значении виртуального персонажа. Развитие виртуальных миров современной киберцивилизации вызывает вопросы о возможных словах-конкурентах.

Ключевые слова: неологизмы, конкуренция, синонимы, заимствования, авторские окказионализмы, футурология, футурофантастика.